

Kwartaalmonitor Zakelijke dienstverlening

Vierde kwartaal 2017

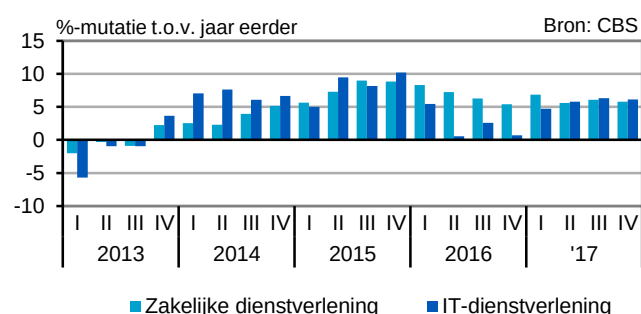
Ruim vier jaar omzetgroei

- Totaal zakelijke en IT-dienstverlening: Ruim vier jaar omzetgroei
- IT-dienstverlening: Ruim vier jaar op rij omzetstijging
- Rechtskundige en administratieve dienstverleners: Verdere groei personeelssterkte verwacht
- Architecten- en ingenieursbureaus: Omzetgroei in 2017
- Reclame- en marktonderzoekbureaus: Toename aantal faillissementen
- Schoonmaakbedrijven en hoveniers: Minder hoveniers en meer schoonmakers failliet
- Uitzendbranche en arbeidsbemiddeling: Prijsstijging verwacht in de uitzendbranche
- Economisch beeld: Positief vertrouwen zakelijk dienstverleners neemt iets af
- Zakelijke dienstverlening presteert goed

Zowel de zakelijke als de IT-dienstverleners zagen hun omzet in het vierde kwartaal, met respectievelijk 5,8 procent en 6,1 procent, stijgen. Dit is het derde opeenvolgende kwartaal dat de IT-dienstverleners beter presteren dan de overige zakelijke dienstverleners. In de kwartalen van 2016 presteerden de zakelijke dienstverleners juist veel beter dan de IT-dienstverleners.

In het vierde kwartaal gingen 163 bedrijven failliet. Dit nadat in het derde kwartaal, met 168 faillissementen, al het laagste aantal sinds 2009 werd bereikt. Daarnaast steeg, in vergelijking met het derde kwartaal van 2017, het aantal ontstane en openstaande vacatures, maar daalde het aantal vervulde vacatures.

Omzetontwikkeling zakelijke en IT-dienstverleners

[StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling](#)

[StatLine: Informatie en communicatie; omzetontwikkeling](#)

Totaal zakelijke en IT-dienstverlening

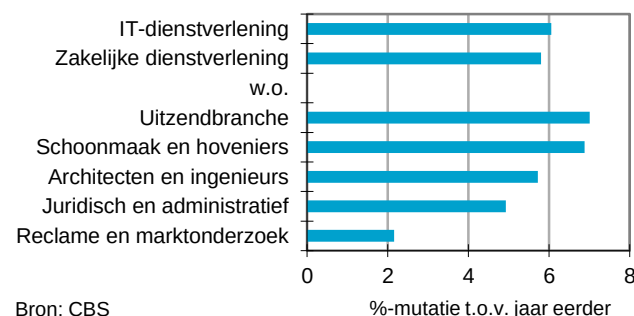
Ruim vier jaar omzetgroei

In het vierde kwartaal is zowel de omzet van de zakelijke dienstverleners als die van de IT-dienstverleners gestegen. Deze stijging houdt nu al ruim vier jaar aan. Afgelopen kwartaal steeg de omzet met respectievelijk 5,8 procent en 6,1 procent.

De groei van de uitzendbranche is met 7,0 procent hoger dan in het derde kwartaal van 2017. Hiermee is de uitzendbranche de sterkste stijger binnen de zakelijke dienstverlening. De reclame- en marktonderzoekbureaus haalden in het vierde kwartaal een omzetgroei van ruim 2 procent.

De groei bij de schoonmakers en hoveniers is afgenomen van 7,3 procent naar 6,9 procent ten opzichte van vorig kwartaal, toen deze branche de sterkste groeier was. Net als vorig kwartaal laten ook de overige branches allemaal een omzetgroei zien.

Omzetontwikkeling IT en zakelijke dienstverleners

[StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling](#)

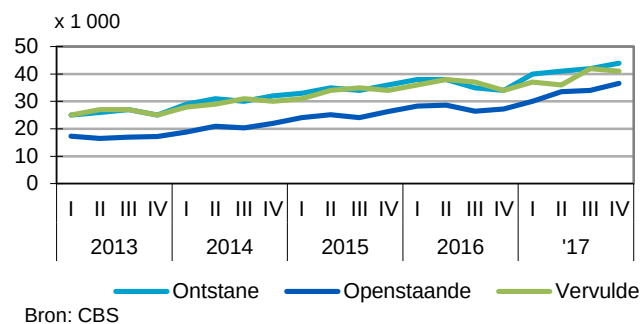
[StatLine: Informatie en communicatie; omzetontwikkeling](#)

Meer openstaande vacatures

Het aantal openstaande vacatures bereikte met 36,6 duizend een nieuwe piek in het vierde kwartaal. Dit nadat er eerder al gepiekt werd in de vier voorgaande kwartalen. De afgelopen zeven jaar zijn er nooit zoveel openstaande vacatures geweest.

In het vierde kwartaal zijn 44 duizend vacatures ontstaan en 41 duizend vacatures vervuld. Hiermee valt het aantal vervulde vacatures iets lager uit dan in het derde kwartaal van 2017: toen werden 42 duizend vacatures vervuld. Het aantal ontstane vacatures is de afgelopen zeven jaar niet zo hoog geweest. Gemiddeld ontstonden er bijna 42 duizend vacatures per kwartaal in 2017.

Aantal vacatures zakelijke dienstverlening

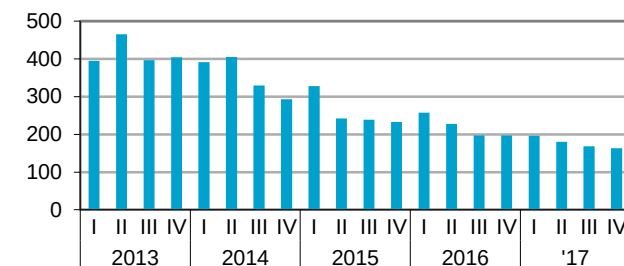

[StatLine: Vacatures](#)

Weer minder faillissementen

In het vierde kwartaal van 2017 gingen 163 zakelijk dienstverleners failliet. Dit waren er 5 minder dan in het voorgaande kwartaal, en 34 minder dan het vierde kwartaal van het vorige jaar. Het aantal van 163 faillissementen is het laagste aantal sinds dit vanaf begin 2009 op kwartaalbasis wordt bijgehouden. Sinds begin 2016, toen er nog 257 bedrijven failliet gingen, is een dalende lijn ingezet. In totaal gingen er 707 bedrijven uit de zakelijke dienstverlening failliet in 2017. In 2016 waren dit er nog 879.

Uitgesproken faillissementen zakelijke dienstverlening

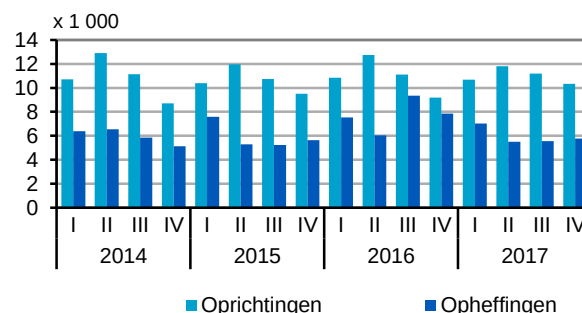

[StatLine: Uitgesproken faillissementen](#)

Meer starters, minder stoppers

In het vierde kwartaal zijn er 10 325 nieuwe bedrijven opgericht in de zakelijke dienstverlening. Dat is een stijging van ruim 12 procent van het aantal starters ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Verder stakten 5 765 bedrijven in de zakelijke dienstverlening definitief hun werkzaamheden. Daarmee daalde het aantal stoppers met 26,5 procent in vergelijking met het vierde kwartaal van 2016. Zowel de oprichtingen als de opheffingen komen met name voor in de holdings en managementadviesbureaus of bij bedrijven die actief zijn in het verlenen van design, fotografie en vertaaldiensten. In totaal zijn aan het eind van het vierde kwartaal 399 215 bedrijven actief in de zakelijke dienstverlening. Daarmee is het aantal bedrijven in deze sector op jaarbasis met 5,7 procent gestegen.

Aantal oprichtingen en opheffingen zakelijke dienstverlening

[StatLine: bedrijven; oprichtingen](#)

[StatLine: bedrijven; opheffingen](#)

IT-dienstverlening

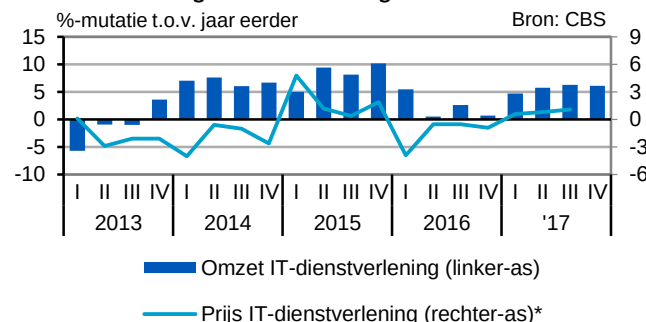
Ruim vier jaar op rij omzetsijging

In het vierde kwartaal van 2017 steeg de omzet in de IT-sector met 6,1 procent ten opzichte van dezelfde periode in 2016. Vanaf het vierde kwartaal van 2013 is nu elke kwartaal een omzetgroei behaald door de IT-dienstverleners.

De omzetgroei viel in het vierde kwartaal van 2017 wel lager uit dan in het kwartaal ervoor, toen de groei nog 6,3 procent bedroeg. Gemiddeld groeide de sector met 5,7 procent per kwartaal in 2017. De prijsontwikkeling van de IT-dienstverleners bedroeg in het derde kwartaal 1,1 procent; het derde kwartaal op rij met een prijsstijging.

*Prijzontwikkeling vierde kwartaal komt 15 maart beschikbaar

Omzetontwikkeling IT-dienstverlening

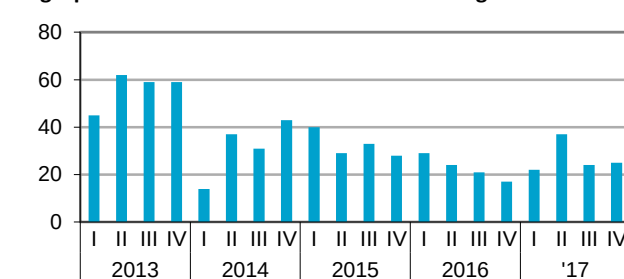

Aantal faillissementen stabiel

Het aantal bedrijven in de IT-dienstverlening dat in de laatste drie maanden van 2017 failliet ging is met 25 vergelijkbaar met het derde kwartaal van 2017. Wel is het aantal faillissementen hoger dan een jaar eerder toen er nog 17 bedrijven over de kop gingen. Vanaf begin 2014 ligt het aantal faillissementen gemiddeld op 28 bedrijven per kwartaal.

In 2017 gingen in totaal 108 IT-bedrijven failliet. Dit zijn er meer dan in 2016 maar minder dan 2015 toen er respectievelijk 91 en 130 bedrijven failliet gingen.

Uitgesproken faillissementen IT-dienstverlening

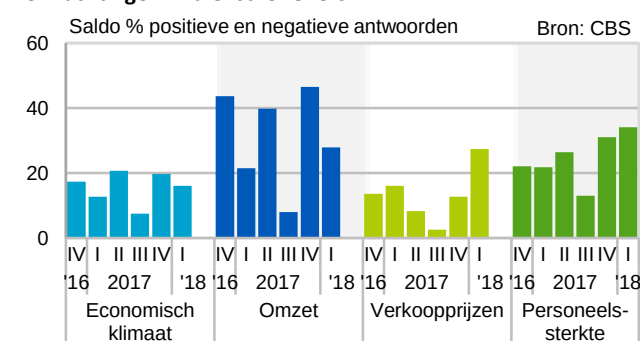

IT-ondernemers voorzien prijsstijging

Net als in de afgelopen kwartalen zijn de verwachtingen van IT-dienstverleners positief. In het eerste kwartaal van 2018 verwacht per saldo 28 procent een groei van de omzet. Dat percentage is duidelijk lager dan in het voorgaande kwartaal, maar nog steeds zeer positief. Meestal is de omzetverwachting voor het eerste kwartaal minder positief dan in het vierde kwartaal.

Per saldo voorziet 34 procent van de ondernemers een groei van de personeelssterkte. Verder verwacht 16 procent van de ondernemers een verbetering van het economisch klimaat. Het aantal ondernemers dat in het eerste kwartaal hogere tarieven verwacht te hanteren is sterk gestegen en komt uit op een saldo van 27. Dat is fors hoger dan drie maanden geleden en ook hoger dan in dezelfde periode vorig jaar.

Verwachtingen IT-dienstverleners

Rechtskundige en administratieve dienstverleners

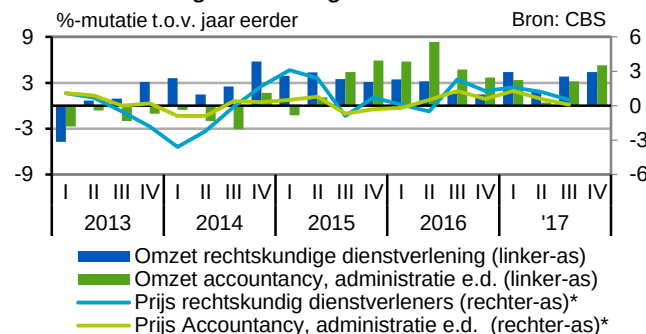
Sterke omzetgroei administratieve dienstverleners

In het vierde kwartaal van 2017 is de omzet van de rechtskundige dienstverleners met 4,4 procent gestegen ten opzichte van dezelfde periode in 2016. Ook in het eerste kwartaal van 2017 steeg de omzet met 4,4 procent. Dit was toen de hoogste stijging in bijna twee jaar tijd. De prijzen* van de rechtskundig dienstverleners stegen in het derde kwartaal met 0,5 procent.

Bij de administratieve dienstverleners steeg de omzet met 5,3 procent. Hiermee stijgt de omzet nu bijna drie jaar op rij. De prijzen van de administratief dienstverleners zijn in het derde kwartaal nagenoeg onveranderd.

*Prijzontwikkeling vierde kwartaal komt 15 maart beschikbaar

Omzetontwikkeling rechtskundige en administratieve diensten

StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

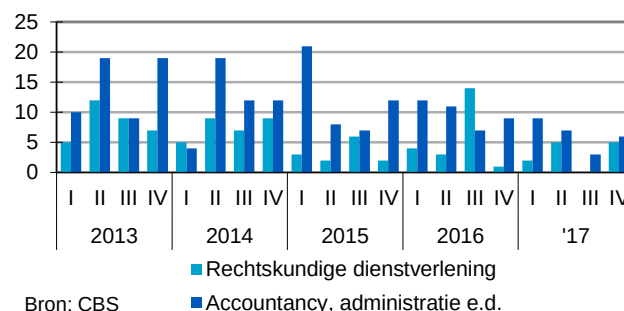
StatLine: Zakelijke dienstverlening; prijsontwikkeling

Meer rechtskundige en administratieve dienstverleners failliet

Het aantal failliete rechtskundig dienstverleners is in het vierde kwartaal uitgekomen op 5. Hiermee is het aantal faillissementen hoger dan in het vierde kwartaal van 2016 en ook hoger dan vorig kwartaal toen er respectievelijk 1 en 0 rechtskundig dienstverleners failliet gingen. In 2017 zijn er in totaal slechts 12 rechtskundig dienstverleners over de kop gegaan.

Ook het aantal faillissementen bij de administratief dienstverleners steeg en komt in het vierde kwartaal van 2017 uit op 6. Dit zijn 3 faillissementen minder dan hetzelfde kwartaal in 2016 en 3 meer dan in het derde kwartaal van dit jaar. In het hele jaar 2017 zijn er 25 administratief dienstverleners failliet gegaan. Dit zijn er minder dan in 2015 en 2016 toen er nog 48 en 39 bedrijven failliet gingen.

Uitgesproken faillissementen rechtskundige en administratieve diensten

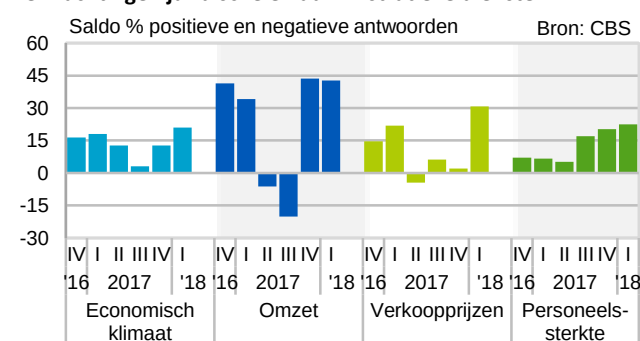

StatLine: Uitgesproken faillissementen

Verdere groei personeelssterkte verwacht

Ondernemers in de juridische en administratieve diensten zijn, net als in het vorige kwartaal, positief in hun verwachtingen. Per saldo voorziet 43 procent van hen een omzetstijging in het eerste kwartaal van 2018. Het aantal ondernemers dat prijsstijgingen verwacht, ligt fors hoger dan drie maanden geleden. Per saldo verwacht 31 procent van de ondernemers in de juridische en administratieve diensten tariefstijgingen in het eerste kwartaal. Met een saldo van 21 zijn ondernemers over het economisch klimaat positiever dan drie maanden geleden. Per saldo verwacht 23 procent van de ondernemers een toename van de personeelssterkte. Daarmee zijn ondernemers hierover vaker optimistisch dan in hetzelfde kwartaal van vorig jaar.

Verwachtingen juridische en administratieve diensten

StatLine: Conjunctuurenquête Nederland

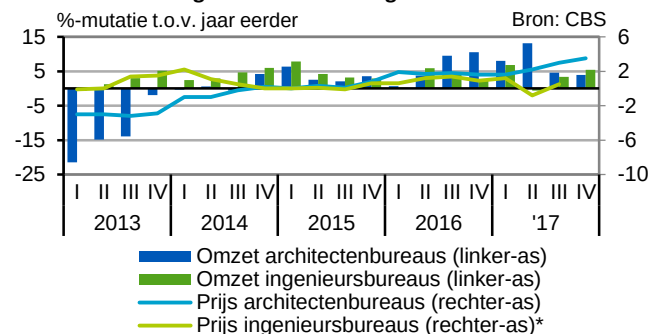
Architecten- en ingenieursbureaus

Omzetgroei in 2017

De omzet van de architectenbureaus steeg in het vierde kwartaal van 2017 met 3,9 procent ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Op jaarbasis steeg de omzet in 2017 met 7,3 procent. Na vijf jaar van afnemende omzetten stijgt de omzet nu voor het vierde opeenvolgende jaar. Door de jarenlange dalingen ligt het niveau van de omzet nog wel ver onder het niveau van 2008. Ingenieurs behaalden in het vierde kwartaal 5,4 procent omzetgroei ten opzichte van een jaar eerder. Dit is de grootste omzetgroei sinds het tweede kwartaal van 2016. Op jaarbasis steeg de omzet 3,7 procent: het vijfde opeenvolgende jaar waarin de omzet steeg. Nadat de prijsontwikkeling* in het tweede kwartaal nog negatief was, steeg deze in het derde kwartaal met 0,5 procent.

*Prijsonwikkeling vierde kwartaal komt 15 maart beschikbaar

Omzetontwikkeling architecten- en ingenieursbureaus

StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

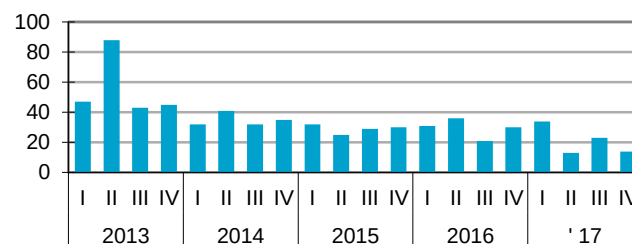
StatLine: Zakelijke dienstverlening; prijsontwikkeling

Aantal faillissementen daalt sterk

In het vierde kwartaal van 2017 gingen 14 architecten- en ingenieursbureaus failliet. Een kwartaal eerder gingen er nog 23 bedrijven failliet: een daling van bijna 40 procent. Ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, waarin 30 bedrijven over de kop gingen, is het zelfs meer dan een halvering.

Op jaarbasis is het aantal faillissementen bij de architecten en ingenieurs ook fors gedaald. Waar er in 2016 nog 118 bedrijven failliet gingen, waren dat er in 2017 met 84 fors minder; een daling van bijna 30 procent.

Uitgesproken faillissementen architecten- en ingenieursbureaus

Bron: CBS

StatLine: Uitgesproken faillissementen

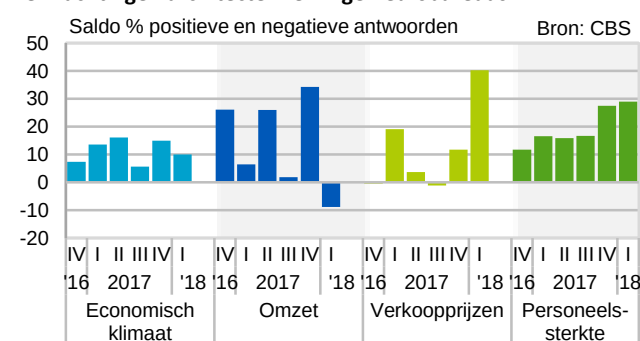
Stijging tarieven verwacht ondanks voorziene omzetsdaling

Per saldo verwacht 9 procent van de architecten en ingenieurs een afname van de omzet in het eerste kwartaal. Daarmee zijn de verwachtingen voor de omzet verslechterd ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Ook ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar is er sprake van een verslechtering.

Dat weerhoudt ondernemers er echter niet van om hun tarieven te verhogen. Per saldo voorziet 40 procent prijsstijgingen. Dat is fors meer dan in het voorgaande kwartaal en het eerste kwartaal van 2017.

Per saldo verwacht 29 procent van de architecten- en ingenieursbureaus een toename van de personeelssterkte. Daarmee zijn de verwachtingen voor de personeelssterkte stabiel positief. Per saldo voorziet 10 procent een verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen architecten- en ingenieursbureaus

StatLine: Conjunctuurenquête Nederland

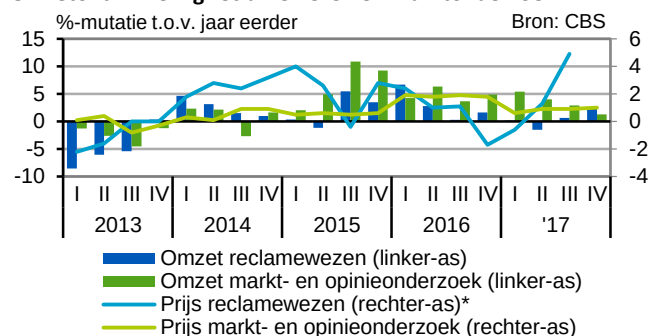
Reclame- en marktonderzoekbureaus

Lichte omzetgroei in reclame en marktonderzoek

De omzet van de reclamebureaus steeg in het vierde kwartaal met 2,4 procent, een verbetering ten opzichte van een kwartaal eerder (0,7 procent). Over heel 2017 boekte het reclamewezen een omzetgroei van 0,5 procent. Dit is de vierde opeenvolgende stijging op jaarbasis, maar wel lager dan de voorgaande jaren waarin de omzetstijging tussen de 2 en 3 procent lag. De omzet van markt- en opinieonderzoekbureaus steeg in het vierde kwartaal van 2016 met 1,3 procent. De eerste drie kwartalen van 2017 steeg de omzet nog met respectievelijk 5,4, 4,0 en 2,9 procent. Over heel 2017 steeg de omzet met 3,3 procent ten opzichte van een jaar eerder. In 2016 steeg de omzet nog met 4,8 en in 2015 nog met bijna 7 procent.

*Prijzontwikkeling vierde kwartaal komt 15 maart beschikbaar

Omzetontwikkeling reclamewezen en marktonderzoek

StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

StatLine: Zakelijke dienstverlening; prijsontwikkeling

Toename aantal faillissementen

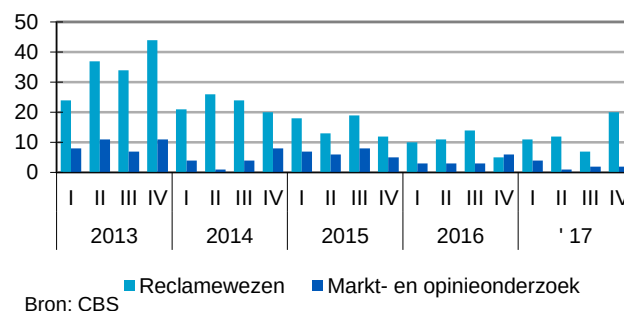
Bij de reclamebureaus zijn er in het vierde kwartaal 20 bedrijven failliet verklaard; dit is het hoogste aantal sinds het vierde kwartaal van 2014.

Op jaarbasis gingen 50 bedrijven failliet: een toename van 10 ten opzichte van 2016 waarin 40 reclamebureaus failliet gingen. In 2015 gingen 62 bedrijven failliet en in 2014 met 91 nog een stuk meer.

Bij de marktonderzoeksbureaus gingen er in het vierde kwartaal 2 bedrijven failliet, evenveel als een kwartaal eerder.

Over heel 2017 telden de marktonderzoeksbureaus 9 failliete bedrijven. Dit is een daling van 40 procent vergeleken met 2016 toen 15 marktonderzoekers over de kop gingen. In 2015 was het aantal faillissementen met 26 aanzienlijk hoger.

Uitgesproken faillissementen reclamewezen en marktonderzoek

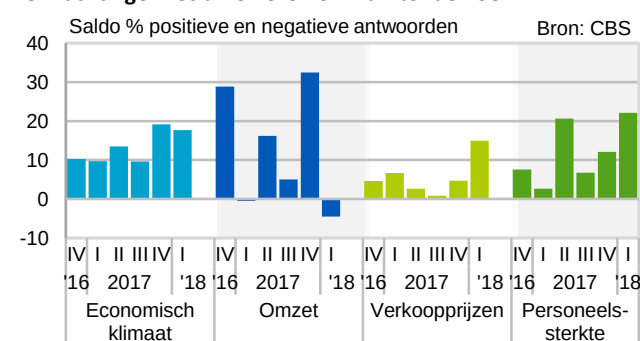

StatLine: Uitgesproken faillissementen

Toename personeelssterkte verwacht

Per saldo voorziet 22 procent van de ondernemers in het reclamewezen en marktonderzoek een toename van de personeelssterkte in het eerste kwartaal van 2018. Daarmee zijn de verwachtingen op dit onderwerp positiever dan een jaar geleden. Per saldo verwacht 18 procent van de ondernemers een verbetering van het economisch klimaat. Het aantal ondernemers met een negatieve omzetverwachting is 5 procentpunt groter dan het aantal met een positieve verwachting voor de omzet in het eerste kwartaal. Ondernemers zijn dus duidelijk minder optimistisch hierover dan drie maanden geleden. Hier is sprake van een seizoenseffect. Per saldo verwacht 15 procent van de ondernemers in het reclamewezen en marktonderzoek zijn prijzen te verhogen in het eerste kwartaal van 2018.

Verwachtingen reclamewezen en marktonderzoek

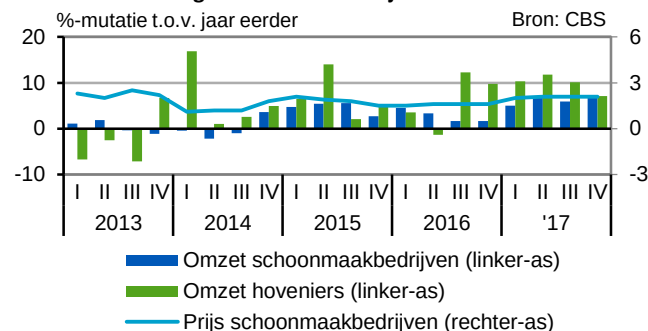
StatLine: Conjunctuurenquête Nederland

Schoonmaakbedrijven en hoveniers

Minder sterke omzetgroei hoveniers

De omzet van hoveniers is in het vierde kwartaal van dit jaar met 7,1 procent gestegen ten opzichte van een jaar eerder. Nadat de groei in de eerste drie kwartalen nog boven de 10 procent uitkwam, is de groei in het vierde kwartaal lager dan de gemiddelde omzetgroei in 2017. De gemiddelde groei per kwartaal bedroeg 9,8 procent. De omzet van de schoonmakers steeg in de periode oktober tot en met december met 6,8 procent ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Hiermee ligt de groei hoger dan in het derde kwartaal van 2017, en was die gelijk aan het tweede kwartaal van 2017 toen de groei respectievelijk 5,9 en 6,8 procent bedroeg. De prijzen van de schoonmaakbedrijven stegen, net als de voorgaande twee kwartalen, met 2,1 procent in vergelijking met een jaar eerder.

Omzetontwikkeling schoonmaakbedrijven en hoveniers

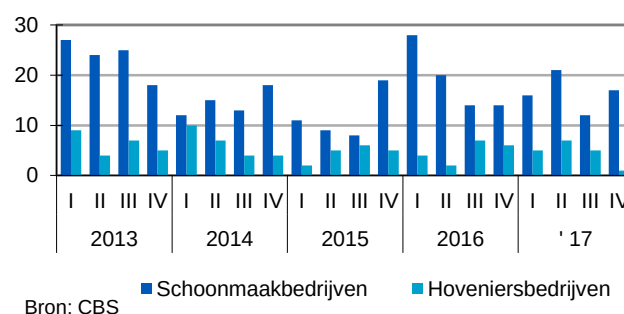

Minder hoveniers maar meer schoonmakers failliet

In het vierde kwartaal van 2017 zijn er 17 schoonmaakbedrijven failliet gegaan. Dit zijn er 5 meer dan in het voorgaande kwartaal, toen er nog 12 schoonmakers bankroet gingen. Gemiddeld gingen er 17 bedrijven per kwartaal failliet in 2017. In 2016 waren dit er nog gemiddeld 19 per kwartaal.

Het aantal hoveniersbedrijven dat in het vierde kwartaal op de fles ging, is uitgekomen op 1. Niet eerder gingen er zo weinig hoveniers failliet. Sinds begin 2009 gingen gemiddeld 6 hoveniersbedrijven per kwartaal failliet.

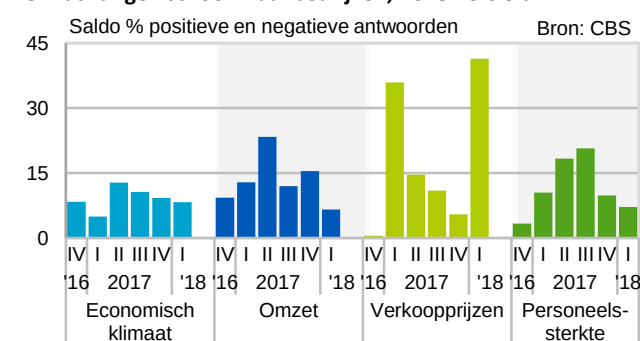
Uitgesproken faillissementen schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.

Prijsstijgingen verwacht in eerste kwartaal 2018

De verwachtingen voor het eerste kwartaal van 2018 zijn bij hoveniers en schoonmaakbedrijven positief. Per saldo verwacht 7 procent van de ondernemers een groei van de omzet. Ondernemers verwachten een verbetering van het economisch klimaat in het eerste kwartaal. Per saldo voorziet 8 procent een verbetering. De verwachtingen met betrekking tot de personeelssterkte zijn vergelijkbaar met die in het voorgaande kwartaal. Per saldo verwacht 7 procent een groei van het personeelsbestand. Het aantal ondernemers dat een toename van de prijzen voorziet ligt fors hoger dan drie maanden geleden. Nu verwacht per saldo 41 procent van de schoonmaak- en hoveniersbedrijven prijsstijgingen.

Verwachtingen schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.

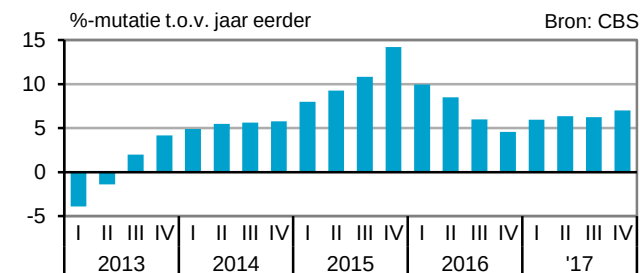
Uitzendbranche en arbeidsbemiddeling

Wederom omzetstijging

De omzet van de arbeidsbemiddelaars, uitzendbureaus en personeelsbeheerders steeg in het vierde kwartaal van 2017 met 7,0 procent ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. De omzetgroei was sterker dan een kwartaal eerder toen de groei 6,2 procent bedroeg. Over heel 2017 behaalde de uitzendbranche 6,4 procent meer omzet dan in 2016.

In het vierde kwartaal van 2017 hebben uitzendbureaus, arbeidsbemiddelaars en payrollbedrijven seizoengecorrigeerd 2,5 procent meer omgezet dan in het kwartaal ervoor. Dit is de grootste omzetstijging in twee jaar. In het voorgaande kwartaal was de stijging 1,2 procent.

Omzetontwikkeling uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling

StatLine: Zakelijke dienstverlening; omzetontwikkeling

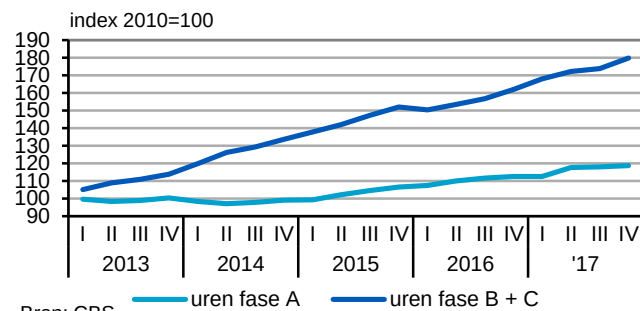
Sterkere stijging uitzenduren

De omzet van de uitzendbranche hangt sterk samen met het aantal uitzenduren. Zowel de uren in de kort- als in de langlopende¹ contracten namen toe in het vierde kwartaal.

Het aantal uitzenduren in langlopende contracten, zoals detachering en payroll, steeg in het vierde kwartaal van 2017 met 3,4 procent ten opzichte van het kwartaal ervoor. In het derde kwartaal was de stijging 0,9 procent. De uren in langlopende contracten nemen al zes jaar nagenoeg onafgebroken toe. Het aantal uren in kortlopende contracten nam met 0,5 procent toe in het vierde kwartaal. Deze stijging is een fractie groter dan in het voorgaande kwartaal.

¹ Het basiscontract zonder uitzendbeding staat bekend als 'fase A' en telt maximaal 78 weken. Uitzenduren in 'fase B en C' zijn in de vorm van langere contracten waarbij de uitzendkrachten voor bepaalde respectievelijk onbepaalde tijd in dienst zijn van het uitzendbureau.

Seizoengecorrigeerde indexcijfers van de uitzenduren

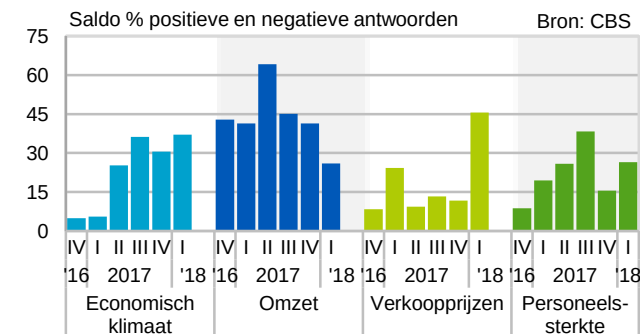

StatLine: Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling; ontwikkeling omzet en uren

Prijsstijging verwacht in de uitzendbranche

Van de ondernemers in de uitzendbranche voorziet per saldo 46 procent prijsstijgingen in het eerste kwartaal van 2018. Daarmee is het aantal ondernemers dat prijsstijgingen verwacht duidelijk groter dan drie maanden geleden en ook groter dan in het eerste kwartaal van 2017. Met een saldo van 26 zijn de omzetverwachtingen minder positief dan drie maanden geleden, maar nog steeds zijn de verwachtingen op dit vlak zeer gunstig. De verwachtingen voor de personeelssterkte (per saldo 27) zijn gunstiger dan in het voorgaande kwartaal. De verwachtingen voor het economisch klimaat in het eerste kwartaal zijn duidelijk positiever dan die voor hetzelfde kwartaal vorig jaar. Met een saldo van 37 verwachten ondernemers een verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling

StatLine: Conjunctuurenquête Nederland

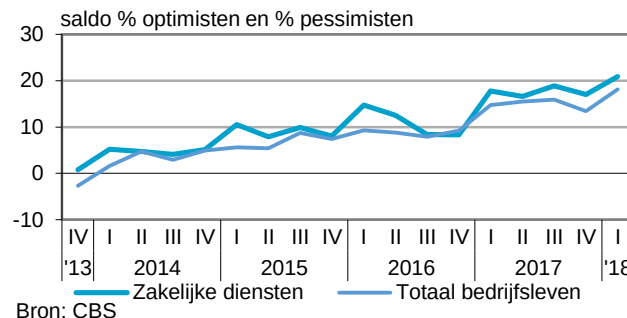
Economisch beeld

Ondernemersvertrouwen op recordniveau

In de zakelijke dienstverlening komt het ondernemersvertrouwen uit op 20,9. Dat is 3,9 punt hoger dan in het vorige kwartaal. Het vertrouwen komt tevens uit op het hoogste niveau sinds het begin van de meting in 2008. Het ondernemersvertrouwen in de zakelijke diensten is opgebouwd uit de in het vorige kwartaal gerealiseerde ontwikkeling van de omzet, het economisch klimaat en de verwachte ontwikkeling van de omzet in het lopende kwartaal. De toename van het ondernemersvertrouwen komt vooral tot uiting in de ontwikkeling van het economisch klimaat en de omzet. Het ondernemersvertrouwen is sinds eind 2013 onafgebroken positief.

Het vertrouwen van het totale Nederlandse bedrijfsleven is ook toegenomen en komt uit op 18,1, ook een recordniveau.

Ondernemersvertrouwen (seizoengecorrigeerd)

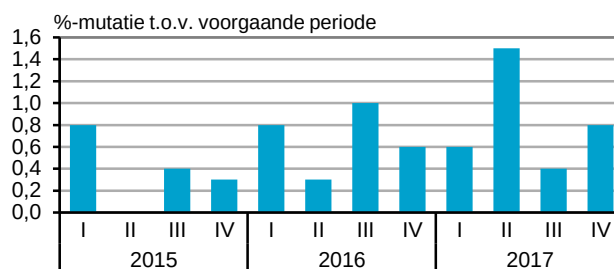
StatLine: Ondernemersvertrouwen

Zakelijke dienstverlening presteert goed

De Nederlandse economie groeide in het vierde kwartaal met 0,6 procent ten opzichte van een kwartaal eerder. Net als voorgaande kwartalen behoort de zakelijke dienstverlening tot de branches die het best presteren. In het vierde kwartaal groeide de toegevoegde waarde van deze branche met 5,7 procent vergeleken met het vierde kwartaal van 2016. Hiermee groeide de branche met hetzelfde tempo als de bouwnijverheid.

De toegevoegde waarde in de informatie en communicatie sector is in het vierde kwartaal met 2,8 procent gegroeid in vergelijking met een jaar eerder. In het vierde kwartaal van 2016 groeide de branche nog met 2,0 procent. Hiermee behoort de branche qua groei beide kwartalen tot de middenmoot.

Bruto binnenlands product. volume

StatLine: Bbp, productie en bestedingen

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van cijfers zoals die op 28 februari 2018 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers beschikbaar, deze kunt u vinden via de links onder de grafieken.
- De cijfers zijn doorgaans niet gecorrigeerd voor seizoeninvloeden. Indien dit wel het geval is staat dit aangegeven in de tekst/grafiek.

Colofon

Tekst sector bedrijfsstatistieken Den Haag (EBD)

Datum 1 maart 2018

Meer informatie

CBS Infoservice: [Infoservice](#)

Persdienst: persdienst@cbs.nl

Telefonisch: 070 3374444